

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 106 74 Αθήνα. Τηλ: 210-7233221-2, 210-7233216,

Fax: 210 7233217. E-mail: info@nchr.gr

Παρατηρήσεις επί της από 26.10.2001 Τέταρτης Περιοδικής Έκθεσης του Ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης προς την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT), σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν. 1782/1988*

Μετά από ανάγνωση της 4^{ης} Περιοδικής Έκθεσης προς την UNCAT του Υπουργείου Δικαιοσύνης καθώς και της 4^{ης} Έκθεσης προς την UNCAT του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, διατυπώνουμε τις εξής παρατηρήσεις:

Εισαγωγικά παρατηρούμε ότι και οι δύο Εκθέσεις προβαίνουν σε μακρές αναφορές ισχυουσών διατάξεων από τις οποίες μερικές πρόσφατες αποτελούν πράγματι πρόοδο τόσο στο πεδίο αρμοδιότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης όσο και στο πεδίο αρμοδιότητας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Κατά τα λοιπά, υστερούν και οι δύο Εκθέσεις ως προς την πληροφόρηση για την εφαρμογή στην πράξη των περισσότερων διατάξεων. Όχι σπάνια δίνουν μια εικόνα με χαρακτηρισμούς απόλυτους (πχ απόλυτος σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου από τους Αστυνομικούς), ή πατριωτικούς (πχ παρ. 2 Μέρους Α της Έκθεσης του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης), που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα όχι μόνο την ελληνική αλλά όλων των χωρών. Ειδικά για την Έκθεση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης παρατηρούμε επίσης την εσφαλμένη αναφορά στο κεφάλαιο Α (δ) της Έκθεσης στην Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Στην πραγματικότητα μόνο τέσσερις μη κυβερνητικές οργανώσεις αντιπροσωπεύονται σε αυτήν, τα δε λοιπά μέλη της ορίσθηκαν από τους εξής φορείς: ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή Θεσμών και

---

* Συντάκτες: Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, Νίκος Σιταρόπουλος, Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΕΔΑ.

Διαφάνειας, ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, αναγνωρισμένα κόμματα κατά τον Κανονισμό της Βουλής, Συμβούλιο της Επικρατείας, Άρειο Πάγο, Συνήγορο του Πολίτη, Αρχή Προστασίας του Ατόμου από την Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, Υπουργεία Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, τρία Πανεπιστήμια με Τομείς Δημοσίου Δικαίου ή Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών.

Παρακάτω έπονται ειδικές παρατηρήσεις:

I. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου δημοσίευσε πρόσφατα ολοκληρωμένη έκθεση, με παρατηρήσεις και προτάσεις, για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα¹ που εστάλη στα αρμόδια Υπουργεία.

II. Σχετικά με την περιγραφή των 'νέων νομοθετικών μέτρων-νέων εξελίξεων' (σελ. 1-4 της από 26.10.2001 Έκθεσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης), η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εφιστά την προσοχή του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην πρακτική εφαρμογή των νέων θετικών, κατ' αρχήν, διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999). Είναι σκόπιμο, επομένως, να διευκρινιστεί στην ανωτέρω Έκθεση ο τρόπος με τον οποίο έχουν έως σήμερα τεθεί σε εφαρμογή οι σχετικές διατάξεις του Ν. 2776/1999 και οι πρακτικές επιπτώσεις του στις συνθήκες κράτησης, δεδομένων των πρόσφατων (2001) σχετικών καταδικαστικών για την Ελλάδα αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις υποθέσεις *Dougoz*² και *Peers*.³

III. Σχετικά με τα 'θέματα που τίθενται με την αδημοσίευτη έκδοση της Επιτροπής της 8.5.2001' (σελ. 4-7 της ανωτέρω Έκθεσης), η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) επαναλαμβάνει τις κυριότερες προτάσεις της που περιέχονται στην προαναφερθείσα Έκθεσή της για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα:

---

1 Η Έκθεση δημοσιεύθηκε στην *Ποινική Δικαιοσύνη* 10/2001, σελ. 1058-1063.

2 Απόφαση του ΕΔΔΑ της 06.03.2001.

3 Απόφαση του ΕΔΔΑ της 19.04.2001.

1. Οι αρμόδιες ελληνικές Αρχές οφείλουν να συμμορφωθούν πλήρως προς τις συστάσεις των αρμόδιων διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων που αφορούν στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στη χώρα μας.

2. Οι αρμόδιες ελληνικές Αρχές οφείλουν να τηρούν πιστά τις προθεσμίες υποβολής των περιοδικών εκθέσεων στο αρμόδιο διεθνές όργανο (Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, ΕκΒ), σύμφωνα με τη σχετική σύμβαση του ΟΗΕ που έχει επικυρώσει η Ελλάδα.

3. Όσον αφορά στη συνεργασία των αρμόδιων ελληνικών αρχών με την Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και την ΕκΒ, είναι αναγκαία η καθιέρωση ενός αποτελεσματικού διυπουργικού συντονισμού, ώστε να υπάρχει πλήρης και σαφής παρουσίαση της εικόνας της ελληνικής πραγματικότητας στα όργανα αυτά.

4. Είναι αναγκαίο να προχωρήσουν άμεσα οι εργασίες δημιουργίας νέων κτιρίων κράτησης, τηρώντας απόλυτα τα σχετικά διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα.

5. Η ΕΕΔΑ τονίζει την ανάγκη αυστηρού διαχωρισμού μεταξύ των ανήλικων και ενήλικων κρατουμένων.

6. Είναι αναγκαίο να υπάρξει ενίσχυση και συνεχής εκπαίδευση ολόκληρου του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης που είναι υπεύθυνο για τη κράτηση προσώπων στην Ελλάδα σε όλους ανεξαιρέτως τους χώρους κράτησης.

7. Προτείνεται η άμεση ενεργοποίηση του άρθρου 48 του Ν. 2910/2001 (ΦΕΚ Α' 91) περί αλλοδαπών, σύμφωνα με το οποίο ιδρύονται ειδικοί χώροι κράτησης αλλοδαπών υπό διοικητική απέλαση, που λειτουργούν με ευθύνη της Περιφέρειας και φυλάσσονται από την Ελληνική Αστυνομία.

8. Πρέπει να υπάρξει νέα νομοθετική ρύθμιση έτσι ώστε οι αιτήσεις ασύλου προσώπων υπό κράτηση να εξετάζονται κατά προτεραιότητα από τη Διοίκηση, όπως έχει ήδη προτείνει η ΕΕΔΑ στις παρατηρήσεις της επί του σχεδίου του Ν. 2910/2001 (ΦΕΚ Α' 91).

9. Η ΕΕΔΑ συμφωνεί με τις γνωμοδοτήσεις των Εισαγγελέων Εφετών και Αρείου Πάγου για την κράτηση αλλοδαπών, μετά την έκτιση της ποινής, εφόσον δεν είναι εφικτή η απέλαση, σε ειδικά καταστήματα κράτησης ή φυλακής και καλεί τις δικαστικές αρχές να δώσουν την προσήκουσα συνέχεια.

10. Η ΕΕΔΑ συμφωνεί με τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τον εύλογο χρόνο κράτησης του υπό απέλαση αλλοδαπού και καλεί τις αρμόδιες δικαστικές και άλλες αρχές να δώσουν την προσήκουσα συνέχεια.

11. Η ΕΕΔΑ θεωρεί προφανή την ανάγκη κατάστροφης σχεδίου τακτικής όσο και έκτακτης συνεργασίας των αστυνομικών τμημάτων με το πλησιέστερο στους χώρους κράτησης δημόσιο νοσοκομείο, δεδομένης της σημαντικής απουσίας ιατρικού και παρα-ιατρικού προσωπικού από τους χώρους κράτησης.

Όσον αφορά στην από 25.10.2001 επισυναπτόμενη 4^η Περιοδική Έκθεση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας (Διεύθυνση Αλλοδαπών) προς την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επισημαίνει τα εξής:

I. Η Ελληνική Αστυνομία οφείλει να συνεχίσει με συνέπεια τον αυστηρό έλεγχο όλων των περιπτώσεων αιτιάσεων σε βάρος αστυνομικών για κακομεταχείριση-κακοποίηση πολιτών (σελ. 6-7 της Έκθεσης της ΕΛΑΣ).

II. Κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί, στη σελ. 8 της Έκθεσης της ΕΛΑΣ, εάν τα από 24.10.2000 εκτυπωθέντα πληροφοριακά φυλλάδια για τα δικαιώματα των κρατουμένων και υπό απέλαση αλλοδαπών αναρτήθηκαν σε εμφανή σημεία των χώρων κράτησης αλλοδαπών, όπως προβλέπει η σχετική διαταγή της Δ/σης Οργάνωσης του ΑΕΑ, και έχουν στην πράξη χρησιμοποιηθεί από τους κρατουμένους.

III. Σχετικά με τον διορισμό συνηγόρου σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας του κρατουμένου (σελ. 8 της Έκθεσης της ΕΛΑΣ), η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου δημοσίευσε πρόσφατα έκθεση για τον θεσμό της νομικής συνδρομής στην Ελλάδα, με παρατηρήσεις και προτάσεις για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και πράξης στις

σχετικές ευρωπαϊκές Αρχές.⁴ Η Εθνική Επιτροπή επαναλαμβάνει τις κυριότερες σχετικές προτάσεις της που περιέχονται στην προαναφερθείσα Έκθεσή της και που αφορούν κυρίως στο έργο του Υπουργείου Δικαιοσύνης:

(α) Νομική συνδρομή πρέπει να είναι διαθέσιμη από το Κράτος σε όλα τα άπορα άτομα χωρίς καμιά διάκριση.

(β) Ιδιαίτερη προσοχή είναι σκόπιμο να δοθεί στη νομική συνδρομή και προστασία απόρων αλλοδαπών μεταναστών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων, λόγω του ιδιαίτερα ευάλωτου, κοινωνικά, χαρακτήρα των ατόμων αυτών αλλά και των πρόσφατων σχετικών καταδικαστικών για την Ελλάδα αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

(γ) Νομική συνδρομή στα ανωτέρω άτομα πρέπει κατ' αρχήν να παρέχεται ενώπιον όλων των δικαστηρίων (πολιτικών, ποινικών και διοικητικών).

(δ) Νομική συνδρομή πρέπει κατ' αρχήν να παρέχεται αναφορικά με όλες τις διαδικασίες (συμβουλευτικές, προδικαστικές και δικαστικές) όπου η παροχή έννομης προστασίας είναι απαραίτητη για την ορθή απονομή δικαιοσύνης και την αποτελεσματική λειτουργία του σύγχρονου Κράτους Δικαίου.

(ε) Ειδικά στις διαδικασίες ενώπιον των στρατιωτικών δικαστηρίων, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Δικαιοσύνης για την παροχή αποτελεσματικής νομικής συνδρομής στους άπορους διαδίκους.

(στ) Προς αποφυγή κατάχρησης του θεσμού της νομικής συνδρομής θεωρείται σκόπιμο να καθιερωθεί το κριτήριο της κατ' αρχήν βασιμότητας των προσφύγων των αιτούντων (screening), όπως συμβαίνει σε διάφορα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου η παροχή νομικής συνδρομής εξαρτάται από το αν η σχετική προσφυγή έχει εύλογες ή βάσιμες πιθανότητες επιτυχίας.

---

4 Η Έκθεση δημοσιεύθηκε στο *Νομικό Βήμα*, 2001, σελ. 1597-1604.

(ζ) Όσον αφορά στις υποθέσεις παραβίασης του Ν. 927/1979 «Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούσων εις φυλετικές διακρίσεις», όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 1419/1984, διατυπώθηκαν δύο απόψεις στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ: Κατά την πρώτη άποψη το κριτήριο της κατ' αρχήν βασιμότητας δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται εδώ δεδομένου ότι πρόκειται για ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία ατόμων, καθώς και διότι ο ανωτέρω νόμος δεν έχει ποτέ εφαρμοστεί έως σήμερα, κυρίως λόγω δυσκολιών σε σχέση με την παροχή νομικής συνδρομής. Κατά τη δεύτερη άποψη, δεν υφίσταται ανάγκη διαφοροποίησης.

(η) Ο αναχρονιστικός όρος της αμοιβαιότητας του άρθρου 195 παρ. 1 ΚΠολΔ πρέπει να απαλειφθεί, σύμφωνα με τις επιταγές του σύγχρονου δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

(θ) Το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε συνεργασία με τους αρμόδιους Δικηγορικούς Συλλόγους είναι σκόπιμο να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εξάλειψη της υφιστάμενης σοβαρής δυσλειτουργίας του αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγόρου από τα ποινικά δικαστήρια.

(ι) Είναι σκόπιμο, τέλος, να καθιερωθούν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, σε στενή συνεργασία με τους αρμόδιους Δικηγορικούς Συλλόγους, βάσεις δεδομένων στις οποίες να καταγράφεται η ειδικευση των δικηγόρων που είναι πρόθυμοι να παράσχουν νομική συνδρομή, για την άρτια και αποτελεσματική λειτουργία του θεσμού.

IV. Σχετικά με την εκπαίδευση των αστυνομικών σε σχέση με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (σελ. 9 της Έκθεσης της ΕΛΑΣ), το Δ' Τμήμα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Τμήμα Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) είχε με το από 26.03.2001 έγγραφό του στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης επιστήσει την προσοχή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στην ιδιαίτερη σημασία καθιέρωσης ειδικής διδακτικής μονάδας στις Σχολές της ΕΛΑΣ, όπως επίσης στην άμεση ανάγκη ενδυνάμωσης και αναβάθμισης της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης του ίδιου Υπουργείου. Πάντως πληροφορηθήκαμε ότι ήδη γίνονται τέτοια μαθήματα σε Αστυνομικές Σχολές, ειδικά δε στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας διδάσκεται ειδικό πρόγραμμα ολόκληρη τη χρονιά.

V. Όσον αφορά στα 'δημοσιεύματα για βίναυση μεταχείριση Τσιγγάνων' από αστυνομικούς (σελ. 10 της Έκθεσης της ΕΛ.ΑΣ), η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου απέστειλε πρόσφατα (τέλη Νοεμβρίου 2001) στα αρμόδια Υπουργεία την Έκθεσή της για την κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα. Στην Έκθεσή της η Εθνική Επιτροπή τονίζει ιδιαίτερα (*in fine*) την ανάγκη λήψης από την Πολιτεία όλων των κατάλληλων μέτρων για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση ολόκληρης της κοινωνίας και δη των δημόσιων λειτουργών ώστε να μην καταπατούνται τα δικαιώματα των Τσιγγάνων.

VI. Σχετικά με τα ζητήματα 'σύλληψης-κράτησης-απέλασης παράνομων αλλοδαπών' και τους χώρους κράτησης (σελ. 10-12 της Έκθεσης της ΕΛ.ΑΣ) η Εθνική Επιτροπή παραπέμπει στην προαναφερθείσα Έκθεσή της για τις συνθήκες κράτησης και στις σχετικές προτάσεις της που σημειώθηκαν ανωτέρω.

VII. Όσον αφορά στους αιτούντες άσυλο αλλοδαπούς (σελ. 13 της Έκθεσης της ΕΛ.ΑΣ) η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έχει ήδη υποβάλει στα αρμόδια Υπουργεία λεπτομερείς προτάσεις για τον εκουγχρονισμό της προστασίας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στη χώρα μας. Η Εθνική Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τις από 11.12.2001 καταγγελίες διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών, όπως είναι η Διεθνής Αμνηστία και η Παγκόσμια Οργάνωση κατά των Βασανιστηρίων, για τη 'βίαη επιστροφή' από τις ελληνικές Αρχές αιτούντων άσυλο στην Τουρκία, χωρίς να δοθεί στα άτομα αυτά η δυνατότητα υποβολής αίτησης ασύλου. Επίσης η Εθνική Επιτροπή εφιστά την προσοχή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στα Σχόλια της 'Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Αθήνα (Νοέμβριος 2001) για το από 08.11.2001 Πρωτόκολλο για την εφαρμογή του άρθρου 8 της Συμφωνίας Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την καταπολέμηση του εγκλήματος και, μεταξύ άλλων, της λαθρομετανάστευσης (N. 2926/2001). Η Εθνική Επιτροπή τονίζει ότι το σχετικό Πρωτόκολλο (επανειδοχής) πρέπει να προβλέπει ρητώς την ειδική, ευνοϊκή μεταχείριση αιτούντων άσυλο και προσφύγων, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς

δικαιού και, ειδικά, την θεμελιώδη αρχή της μη επαναπροώθησης (non-refoulement).

Αθήνα, 13 Δεκεμβρίου 2001